

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΤΥΠΟΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ - Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ -

1931

Ε. Μ. της Κ. τ. Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

(1850-1931)

Ἡ ἀραιὰ φάλαγγς τῶν παρ' ἡμῖν ἐπιζώντων παλαιοτέρων παιδαγωγικῶν ἀνδρῶν ὑπέστη νέαν ἀπώλειαν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου Παναγιώτου Οἰκονόμου. Γνωρισθεῖς μετ' αὐτοῦ πρὸ τριῶν δεκαετηρίδων ἐν Κρήτῃ, ὅτε εἶχεν ἐκεῖ κληθῆ ὡς διοργανωτῆς τῆς Παιδείας, καὶ ἐκτιμήσας καὶ ἐγώ, ὁ τότε νεαρὸς διδάκτωρ, τὸν μέγαν πατριωτισμὸν καὶ ἀκραιφνῆ ὑπὲρ τῆς παιδείας ἐνθουσιασμόν του καὶ τὴν ἠθικὴν ἀντίληψιν, ἣτις πᾶσαν πρᾶξιν αὐτοῦ διηύθυνε, πρὸς πᾶσι δὲ τούτοις θαυμάζων καὶ τὴν ἀκλόνητον πεποίθησιν, ἣν εἶχεν ἐπὶ τὰς παιδαγωγικὰς ἀρχάς, τὰς ὁποίας ἐν Γερμανίᾳ εἶχε διδαχθῆ, γράφω τὰς ὀλίγας ταύτας εἰς τὴν μνήμην του γραμμὰς ὡς εὐλαβὲς δεῖγμα ὀφειλομένης εὐγνωμοσύνης καὶ ἀτομικῆς καὶ τῆς ἰδιαιτέρας μου πατρίδος.

Ἡ κυριωτάτη δρᾶσις τοῦ ἀνδρὸς ἦτο ἡ παιδαγωγική. Εἶχε σπουδάσει ἐν Γερμανίᾳ τὰ παιδαγωγικὰ ὅπου μετὰ τοῦ Σπ. Μωραΐτου εἶχε σταλῆ, φοιτητῆς ἔτι ὢν, τῷ 1871. Ἐκαλλιεργεῖτο τότε ἐν Γερμανίᾳ συντόνως ἡ Ἑρβαρτιανὴ Παιδαγωγική, διδασκομένη ἐν Λειψίᾳ μὲν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ T. Ziller, ἐν Ἰένῃ δὲ ὑπὸ τοῦ Karl Stoy. Διατρίψας ὁ Οἰκονόμος ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν Γερμανικοῖς Διδασκαλείοις, ἦλθεν εἰς Λειψίαν διὰ τὴν μαθητεύσῃ κυρίως παρὰ τῷ Ziller, ὁ ὁποῖος πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς θεωρητικῆς του διδασκαλίας εἶχε διοργανώσῃ καὶ ἐξ ἰδίων συνετήρει καὶ Σχολὴν ἀσκήσεων (Übungsschule), ἐνθα ἠσχολοῦντο οἱ τρόφιμοι πρακτικῶς περὶ τὴν διδασκαλίαν. Τοῦτο ἐμιμήθησαν εἶτα καὶ ἄλλα Πανεπιστήμια ὡς λ. χ. τῆς Πράγας, Ἰένης καὶ Χάλλης. Μετὰ τὴν Λειψίαν ἦλθεν εἰς Ἰέναν παρὰ τῷ μαθητῇ τοῦ Ἑρβάρτου Καρόλῳ Stoy, τῷ συγγραφεῖ βιβλίου καὶ σήμερον ἀκόμη ἀξιαναγνώστου τῆς «Ἐγκυκλοπαιδείας τῆς Παιδαγωγικῆς». Ἐκεῖ καὶ τὰ παιδαγωγικὰ ἐξηκολούθησε σπουδάζων καὶ περὶ τὰ φιλολογικὰ

μαθήματα (ὡς ἤδη καὶ ἐν Λειψία εἶχε πράξει) ἠσχολήθη, ἐγένετο δὲ ἐκεῖ καὶ διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας (Ἰούν. 1875). Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα διωρίσθη εἰς τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ Διδασκαλεῖον, ἔνθα κατήρτισε ἄριστον πρότυπον σχολεῖον. Ἐπιδιώκων δὲ τὴν ἠθικὴν καὶ ἔθνικὴν μόρφωσιν τῶν Ἑλληνοπαίδων διὰ τῶν Ἑλληνικῶν πρὸ παντὸς γραμμάτων, συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῶν κλασσικῶν ἀναγνωσματορῶν πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων, τ. ἔ. ἀναγνωστικῶν βιβλίων πραγματευομένων περὶ τῶν Ἑλληνικῶν μύθων, τῶν ἡρώων τῆς Ἑλλάδος, ἐκ διηγήσεων τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Ἡροδότου κτλ., τὰ ὁποῖα συγγραφέντα ἐν ὁμαλῇ γλώσσει καὶ ἐκδοθέντα, ἀπετέλεσαν βραδύτερον προσφιλέσ ἀναγνωσμα μαθητῶν καὶ γονέων. Ἐκ Θεσσαλονίκης ἦλθεν εἰς Ἀθήνας διευθυντὴς τοῦ Προτύπου τοῦ Διδασκαλείου καὶ καθηγητῆς τῶν παιδαγωγικῶν ἐν τῷ Διδασκαλείῳ. Ἐν τῷ Προτύπῳ τούτῳ ὁ Οἰκονόμος ἐπέτελεσε θαύματα διδακτικῆς ἰκανότητος καὶ τέχνης. Προαχθεὶς μετὰ ταῦτα (1882) εἰς Διευθυντὴν τοῦ Διδασκαλείου Θεσσαλίας, μετετέθη τρία ἔτη μετὰ ταῦτα εἰς Ἀθήνας διορισθεὶς Τμηματάρχης τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας. Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἡ ἐν τῇ νέᾳ θέσει προσπάθειά του ὅπως λυτρωθῶσιν οἱ διδάσκαλοι ἀπὸ τὴν φοβερὰν ἐπήρειαν τῆς πολιτικῆς, προσπάθεια ἣτις ἔφερε πολλαχῶς αὐτὸν εἰς συγκρούσεις πρὸς πολιτικοὺς ἄνδρας. Μετὰ τινὰς νέας μεταθέσεις (συνήθεις τότε καὶ ἐπικρεμαμένας διαρκῶς) ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν, διωρίσθη τῷ 1890 Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ὀλίγῳ βραδύτερον Διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου Ἀθηνῶν, ἔνθα ὑπηρέτησεν ἐπὶ δύο περίπου ἔτη, ἤρχισε δὲ ἐκδίδων καὶ τὸ παιδαγωγικὸν Περιοδικὸν Ἐκπαίδευσιν (1892-1895). Μέχρι τοῦ 1900 μετήλλαξεν ἐν Ἀθήναις διαφόρους θέσεις, διότι ἦτο τότε ἐποχὴ καθ' ἣν πάντες οἱ ἔχοντες ὑπαλληλικὴν θέσιν ἐγίνοντο θύματα τῶν ἐκάστοτε ὑπουργικῶν μεταβολῶν. Τῷ 1901 ἐκλήθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῆς Κρητικῆς Πολιτείας, Συμβούλου τῆς Παιδείας ὄντος τοῦ μακαρίτου Νικ. Γιαμαλάκη, ὡς Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς ἐν Κρήτῃ ἐκπαιδεύσεως. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ δὲν παρέμεινε μὲν ἐπὶ μακρόν, ἠσχολήθη ὅμως συντόμως διὰ νέου ἐκπαιδευτικοῦ νόμου εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν καὶ μεταρρυθμίσιν ὅλης τῆς ἐν Κρήτῃ ἐκπαιδεύσεως, Δημοτικῶν σχολείων, Ἑλληνικῶν σχολείων (τὰ ὁποῖα ὁ Οἰκο-

νόμος ἐπανίδρυε, καταργηθέντα πρότερον διὰ τοῦ πρώτου ἐκπαιδευτικοῦ νόμου, τὸν ὁποῖον εἶχε συντάξει ὁ ἀείμνηστος Γενικὸς ἐπιθεωρητῆς Ἰωάννης Περδικάρης), Γυμνασίων, Ἱεροδιδασκαλείου καὶ πρὸ παντὸς τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ νεοσυσταθέντος Διδασκαλείου. Εἰς τοῦτο εἶχεν ἀμέριστον τὴν ὑποστήριξιν παλαιμάχου τῶν Γραμμάτων ἐν Κρήτῃ θεράποντος καὶ ἐπιφανοῦς πολιτευτοῦ τῆς Κρήτης, τοῦ μακαρίτου Ἀντωνίου Μιχελιδάκι, τοῦ μετὰ ταῦτα καὶ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ἐν Ἑλλάδι διατελέσαντος. Χαρακτηριστικὸν τῆς ὅλης ὀργανωτικῆς δράσεώς του ἦτο ὅτι δὲν ἐφήρμοζεν ἢ δὲν ἐζήτηι νὰ ἐφαρμόσῃ ἐν Ἑλλάδι ἀταλαιπώρως τὰ ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ, καὶ κυρίως ἐν Γερμανίᾳ, ἰσχύοντα, ἀλλὰ ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν τὴν διαφορὰν τῶν χαρακτήρων τῶν δύο λαῶν καὶ τὰς ποικίλας ἄλλας ἐκδηλώσεις αὐτῶν ἐν τε τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῷ πολιτισμῷ καὶ παρελάμβανε διὰ τοῦτο μόνον ἐκεῖνα ὅσα καὶ ἐφαρμόσιμα ἦσαν καὶ τὸν ἠθικὸν χαρακτήρα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ μετὰ τῶν παιδαγωγικῶν ἢ διδακτικῶν γνώσεων προῆγον. Ἰδίᾳ πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἢ καθ' ὅλην τὴν δρᾶσίν του χαρακτηριστικὴ καινοτομία του ἐν τῷ συστήματι τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου, ὡς τοῦτο καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη. Κατήρτισε πλήρη σειρὰν τοιούτων βιβλίων ἐνιαίας ὕλης, τὴν ὁποῖαν πᾶσαν σχεδὸν (πλὴν τοῦ Ροβινσῶνος) ἔλαβον ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας (Ὀμήρου, Ἡροδότου, Τραγικῶν, Ἀρριανοῦ διὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον) καὶ πρὸς τούτοις ἐκ τῆς Βυζαντιακῆς καὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Οἰκονόμος ὑπῆρξεν ὁ καταλύσας τὴν λεγομένην «ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον», ὅπως τότε ἐπεκράτει γενικῶς ἐν Ἑλλάδι.

Ἐπανελθὼν (Ἰανουάριον 1902) ἐκ Κρήτης εἰς Ἀθήνας κατέλαβε διαφόρους θέσεις ὡς καθηγητῆς ἐν τῷ Ἀρσακείῳ, Διευθυντῆς τοῦ Διδασκαλείου Πειραιῶς καὶ ἄλλας, ἕως ὅτου ἡ προχωροῦσα πλέον ἡλικία τοῦ φιλοπόνου ἀνδρὸς καὶ ἡ γλωσσικὴ καὶ μεταρρυθμιστικὴ παιδαγωγικὴ κίνησις τῶν τελευταίων ἐτῶν, πρὸς ἃς πᾶν ἄλλο ἢ ἀγάπην ἔτρεφεν, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἀποσυρθῇ τοῦ ἐνεργοῦ βίου, οὐχὶ ὅμως καὶ τοῦ συγγραφικοῦ. Καὶ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ του ταύτῃ δὲν ἔπαυσε συγγραφῶν παιδαγωγικὰς ἐργασίας, διότι ὑπῆρξε καὶ γόνιμος συγγραφεὺς καὶ ἐπιστημονικῶν παιδαγωγικῶν πραγματειῶν (ἴδὲ τὸ φυλλάδιόν του: Αἱ σπουδαὶ καὶ ἡ δρᾶσίς μου, Ἀθήναι 1911 σελ. 51 ἐξ.).

Ἄλλοι εὐτυχέστεροι ἐμοῦ παιδαγωγικοὶ ἐπήνεσαν ἤδη ἐκτενῶς τὴν παιδαγωγικὴν δρᾶσιν τοῦ ἀνδρός, ἐπιθυμῶ μόνον νὰ ἐξάρω εἰς τὸ τέλος ἐνταῦθα τὸ περὶ τῶν Νεοελληνικῶν σχολικῶν πραγμάτων (Neugriechisches Schulwesen) ἐκτενὲς καὶ ἀξιόλογον ἄρθρον τοῦ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ ἀοιδίου καθηγητοῦ Γουλιέλμου Rein.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ μακαρίτης Παναγιώτης Οἰκονόμος. Ἄριστο-τέχνης διδάσκαλος, ἀναμορφωτῆς ἐν πολλοῖς τῆς Δημοτικῆς ἐκπαίδευσως τῆς Ἑλλάδος, ἐνθουσιώδης πατριώτης, ἀκάματος συγγραφεύς, ἀληθῆς τύπος ἐθνικοῦ παιδαγωγικοῦ ἀνδρός. Ἡ Ἑλληνικὴ Πατρίς ὀφείλει εἰς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην.

ΙΩ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙΣ